



Athene

Nieuwsbrief STONE Aflevering 5 - december 2001



Steenuilen Overleg Nederland

Oproep voor kopij en jaarlijkse bijdrage

Met dit dubbeldikke nummer van de nieuwsbrief krijgt u weer veel informatie over het wel en wee van de steenuil in Nederland op uw leestafel. Het samenstellen en ten dele vullen van de nieuwsbrief gebeurt door het STONE-bestuur in de weinige vrije tijd die zij hebben. Heeft u daarom een aardige waarneming of kort onderzoeksverslag aarzelt u dan niet om dit liefst op een floppy in te sturen. Wij streven er naar de nieuwsbrief laagdrempelig te houden en alle bijdragen in de nieuwsbrief te plaatsen. De redactie houdt zich echter het recht voor om stukken in te korten of bij onduidelijkheden de auteur te verzoeken deze weg te nemen voor publicatie. Wij vragen u daarom nogmaals dringend uw bijdragen voor de nieuwsbrief en of suggesties voor de landelijke dag op te sturen naar de redactie.

Ook willen wij u vriendelijk verzoeken om de jaarlijkse bijdrage van 5 Euro (mag ook meer) op gironummer 3330852 t.n.v. Steenuilenoverleg Nederland te Emmeloord over te maken. Uw bijdrage is van groot belang voor de continuïteit van het steenuilenoverleg in de toekomst. Bij voorbaat dank voor uw medewerking en wij zien uw bijdragen, zowel financieel als in de vorm van artikelen, met belangstelling tegemoet.

De redactie

Nieuw! De elektronische Nieuwsgroep van STONE

Dé manier voor snelle uitwisseling van informatie en kennis over Steenuilen

Al jaren zijn er onderzoekers en vrijwilligers actief bezig met het onderzoeken en beschermen van de Steenuilen in Nederland. Iedereen heeft zo zijn of haar kennis en gegevens vergaard. Bij velen zullen er ongetwijfeld nog vragen leven en de behoefte bestaan om verworven kennis te delen. Communicatie tussen steenuilenonderzoekers, steenuilenbeschermers en gewoon steenuilengeïnteresseerden is belangrijk bij het verder ontwikkelen en uitwisselen van de kennis over de Steenuil. Als deelnemer van STONE behoort u vast en zeker tot één van deze groepen.

STONE heeft zich onder andere ten doel gesteld de liefhebbers, vrijwilligers en de onderzoekers van Steenuilen met elkaar in contact te brengen om zo de communicatie te bevorderen. Dit doel proberen we onder andere te bereiken door de landelijke dagen te organiseren. Dit hebben we in maart 2001 al weer voor de vijfde keer gedaan! Thans dient zich echter een nieuw medium aan: de elektronische nieuwsgroep. Benodigdheden: een computer, een verbinding met het internet en een e-mailadres.

Meld u aan bij de nieuwsgroep van STONE door een lege e-mail te sturen aan StSTONE-subscribe@yahoogroups.com. U kunt u ook aanmelden via internet door te gaan naar de internetpagina <http://groups.yahoo.com/invite/StSTONE>.

Wilt u via de nieuwsgroep iets met de anderen delen of heeft u prangende vragen, mail dan uw berichtje naar StSTONE@yahoogroups.com.

Wilt u alleen de beheerder van de nieuwsgroep - dit is thans één van de bestuursleden van de stichting STONE - een berichtje sturen, stuur dan uw berichtje aan StSTONE-owner@yahoogroups.com.

Bezoek ook onze nieuwsgroepsite eens: ga naar <http://groups.yahoo.com/group/StSTONE>. Hier vindt u onder andere de e-mailadressen van de aangesloten leden en kunt u alle verzonden e-mails nog eens opzoeken. We zullen hier bovendien leuke links vermelden.

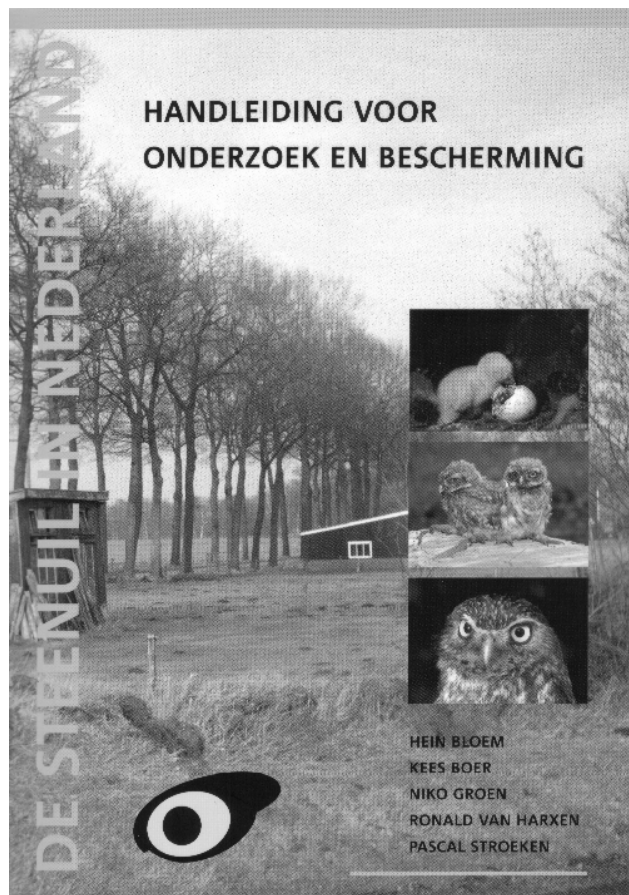
Wilt u niet langer deelnemen aan de nieuwsgroep, stuur dan een lege e-mail naar aan: StSTONE-unsubscribe@yahoogroups.com.

U ziet, uw deelname aan de nieuwsgroep is geheel vrijblijvend en u kunt op ieder moment weer uitschrijven.

Probeer het. Veel plezier!

Kees Boer, beheerder Nieuwsgroep STONE

Handleiding verschenen!



Verkrijgbaarheid STONE-handleiding

STONE-leden ontvangen het boekje door overmaking van € 10,- op giro 3330852 t.n.v. STONE, Emmeloord, onder vermelding van 'STONE Onderzoekshandleiding'.

Het boekje wordt dan zo spoedig mogelijk gestuurd naar het adres dat op de bank- of giro-overmaking is vermeld.

Ook kan men contact opnemen met Hein Bloem, telefoon (050) 501 6044 of per e-mail: heinbloem@freeler.nl

STONE presenteert met trots: "De Steenuil in Nederland – handleiding voor onderzoek en bescherming"

Op 10 maart 2001, tijdens de Landelijke Dag van STONE in Amersfoort, is het boekje 'De Steenuil in Nederland - Handleiding voor onderzoek en bescherming' verschenen. Dit boekje is een uitgave van Stichting STONE.

Het boekje is in de eerste plaats geschreven voor de deelnemers van STONE, mensen dus die geïnteresseerd zijn in onderzoek en bescherming van de Steenuil. Vanwege het informatieve karakter is het ook geschikt voor een eerste kennismaking voor diegenen die meer te weten willen komen over de Steenuil. Een dergelijke uitgave heeft sinds de oprichting van STONE in 1997 hoog op het verlanglijstje gestaan en vloeit tevens voort uit het Plan van Aanpak Steenuil uit 1998. Het boekje is geschreven door de bestuursleden van STONE. De eindredactie en vormgeving zijn verzorgd door René Krekels van Bureau Natuurbalans uit Nijmegen.

De uitgave is tot stand gekomen met subsidie van diverse instellingen en fondsen, waaronder het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Door deze subsidies en de belangenloze inzet van de auteurs is het gelukt om de aanschafprijs voor STONE-deelnemers tot een minimum te beperken.

Iets over de inhoud

De uitgave omvat drie onderdelen: algemene ecologische informatie over de Steenuil, onderzoek aan de Steenuilen en beschermingsmaatregelen. In het eerste deel, algemene ecologische informatie, wordt beknopt ingegaan op de uiterlijke kenmerken, de status in Nederland en Europa, leefgebied, leefwijze, voedsel, broedbiologie en de bedreigingen van de soort. In het tweede deel (onderzoek) komen aan de orde: het inventariseren van Steenuilen, onderzoek nestplaatsen, broedbiologisch onderzoek, biometrie, ring- en populatieonderzoek en voedselonderzoek.

Het derde deel, beschermingsmaatregelen, besteed aandacht aan aspecten als het aanbieden van nestgelegenheid en verbetering van de voedselsituatie. Er wordt apart stilgestaan bij het onderdeel 'nestkasten' en het planten en knotten van bomen.

Het boekje telt 68 pagina's, heeft een handzaam formaat (17 x 24 cm) en is van duurzaam materiaal gemaakt waardoor het ook geschikt is voor gebruik in het veld. De uitgave kent een fraaie vormgeving, is volledig in kleur uitgevoerd en bevat onder meer 46 kleurenfoto's, 8 pentekeningen, diverse kaartjes, grafieken en tabellen. Verder zijn in de bijlagen onder meer tabellen voor de leeftijdsbepaling van jongen, een formulier voor het verzamelen van broedbiologische informatie en een determinatietabel voor muizen opgenomen. Al met al is de uitgave een 'must' voor iedereen die de Steenuil een warm hart toedraagt.

Pascal Stroeken, secretaris STONE

De Steenuil in 2000

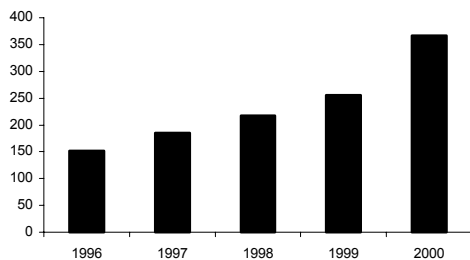
Broedbiologische data aan de hand van de nestkaarten uit 2000

1. Inleiding

Sinds 1996 worden de nestkaarten van de Steenuil die in het kader van het nestkaarten-project ingevuld worden tevens toegezonden aan STONE. In Nieuwsbrief 1 (januari 1998) werden de broedresultaten uit 1996 besproken en in Nieuwsbrief 2 (maart 1999) werd een overzicht gegeven over de jaren 1996 tot en met 1998. Dit artikel bespreekt de resultaten uit 2000. Het jaar 1999 komt in een volgende nieuwsbrief aan de orde.

2. Aantal kaarten en inzenders

Het aantal ingestuurd is in 2000 fors gestegen ten opzichte van de jaren daarvoor. Er werden maar liefst 367 kaarten ingestuurd. De grafiek toont het aantal kaarten in de verschillende jaren.



Figuur 1 Aantal ingestuurde kaarten per jaar

Het aantal inzenders steeg in 2000 tot 35. Vijf inzenders die respectievelijk 35, 43, 46, 39 en 57 kaarten instuurden zijn verantwoordelijk voor bijna tweederde van het totaal aantal kaarten.

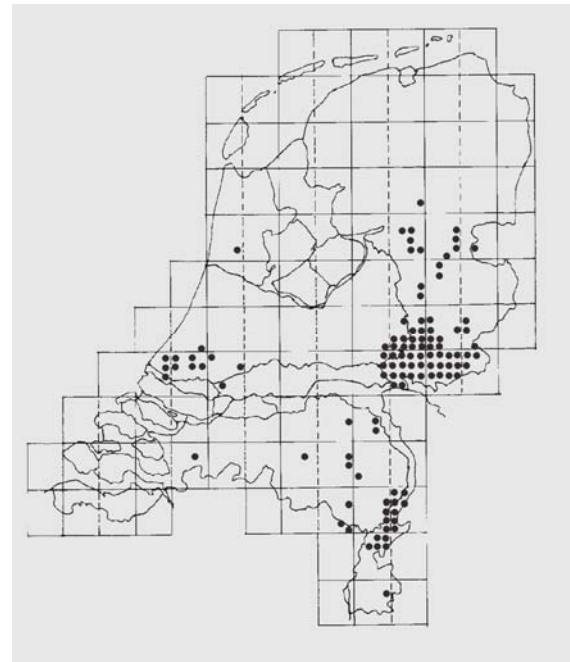
3. Spreiding

De kaarten - en daarmee de gecontroleerde nesten - zijn niet gelijkmatig over Nederland verdeeld. Uit de noordelijke helft zijn nagenoeg geen kaarten binnengekomen en ook uit West-Nederland kwamen betrekkelijk weinig kaarten (32=8,7%).

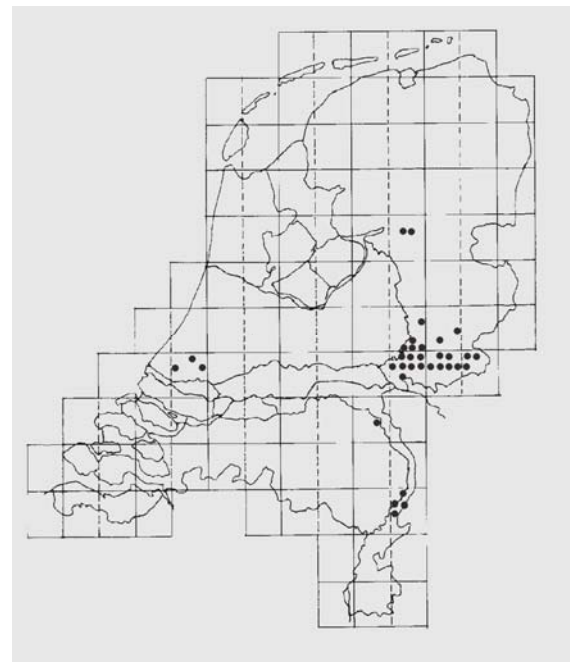
Verreweg de meeste kaarten kwamen uit de oostelijke helft van het land, waarbij met name de Achterhoek en Liemers bijzonder goed vertegenwoordigd zijn met 225 gecontroleerde nesten (61,3%).

Uiteraard hangt dit onder meer samen met het voorkomen en de aantallen van de Steenuil. Desondanks zijn nog steeds goed bezette gebieden als het rivierengebied in het geheel niet vertegenwoordigd. Verheugend is het grote aantal kaarten uit Limburg (53=14,4%).

Onderstaande twee kaartjes brengen de spreiding in beeld op basis van atlasblokken.



Figuur 2 Ingestuurde kaarten per atlasblok. (elke stip staat voor ten minste één ingestuurde kaart)



Figuur 3 Tenminste 4 ingestuurde kaarten per atlasblok. Elke stip staat voor tenminste 4 ingestuurde kaarten

4. Eieren en jongen

Een verstandige Steenuil legt 4 eieren!

Dit zou de titel kunnen zijn van een lezing over het broedsucces van de Steenuil in 2000.

Helaas was slechts eenderde van de uilen zo verstandig. Daardoor leverden 187 legfels waarbij zowel het aantal eieren als het aantal jongen bekend werden, slechts 348 jongen op terwijl er 718 eieren gelegd werden. Een broedsucces van 48,47 procent. Zouden ze allemaal 4 eieren hebben gelegd (dus ook niet 5 of 6, 7 of 8) dan zouden er mogelijk 428 jongen zijn uitgevlogen (59,7%).

Dit zou de conclusie kunnen zijn van genoemde lezing, als we ons tenminste wat creatief rekenwerk zouden durven te veroorloven want:

- de meeste Steenuilen legden 4 eieren (33%)
- 4-legfels mislukten minder dan andere legfel (17,5%)
- 4-legfels leverden gemiddeld het hoogste percentage uitgevlogen jongen op (59,7%)

Rijst de vraag waarom ze dan niet allemaal zo verstandig waren? Voor dat we proberen daarop een antwoord te geven eerst maar eens de cijfers.

Eieren

bij 194 legfels werd de legfelgrootte vastgesteld; wat een gemiddelde van 3,87 eieren opleverde.

Dit is nauwelijks minder dan in de periode 1996-1998 toen het gemiddelde 3,91 bedroeg

jongen

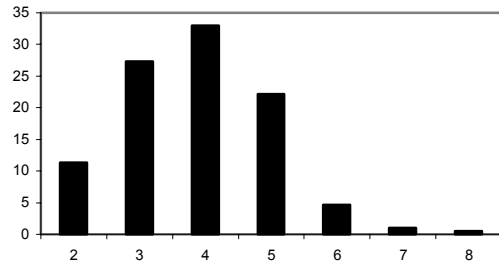
bij 336 nesten werd het aantal jongen vastgesteld, een gemiddelde van 2,32. Dit is wat lager dan het gemiddelde over de periode 1996-1999 (2,58)

legfelverdeling

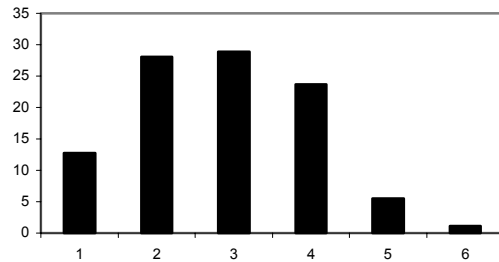
legfels met 4 eieren kwamen het meeste voor, gevolgd door legfels met 3 en 5 eieren (zie figuur 4)

jongen per nest

Bij de meeste nesten vlogen 2 of 3 jongen uit. Ook 4 jongen kwam vaak voor (zie figuur 5).



Figuur 4 Aantal eieren per nest als percentage t.o.v alle nesten



Figuur 5 Aantal (uitgevlogen) jongen per succesvol nest in percentages

nestsucces

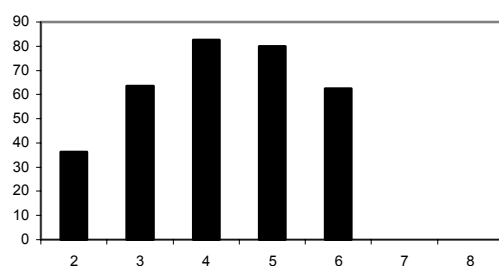
Van 353 nesten werd vastgesteld of er tenminste 1 jong uitvlog. Dat was 291 keer het geval. Het nestsucces bedroeg dientengevolge 82,4 procent.

Als we kijken naar de relatie tussen de legfelgrootte en het nestsucces dan zien we dat legfels met 4 eieren relatief het meeste aantal uitgevlogen jongen opleveren. Legfels met 2 respectievelijk 6 eieren, scoren beduidend slechter.

mislukte nesten

62 nesten mislukten (17,6%)

Nesten met 4 en 5 eieren kenden het hoogste broedsucces. 2-legfels mislukken relatief vaak, bijna 2 van de 3 keer. De twee 7-legfels en het ene 8-legfel mislukten alle.



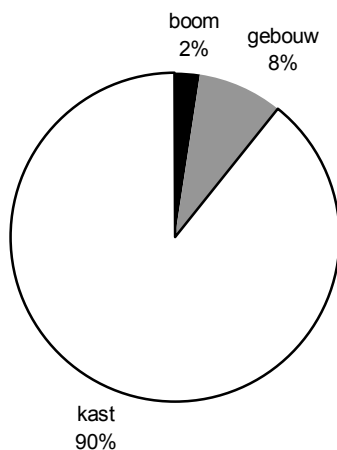
Figuur 6 Nestsucces per legfelgrootte in percentages

De meeste nesten mislukten in de eifase (74,2 procent. Vaak wordt er melding gemaakt van afgestorven embryo's of onbevuchte eieren. Uit het onderzoek van van de Burg naar kerkuileneieren weten we dat me deze laatste constatering voorzichtig moeten zijn, omdat embryo's soms al in een heel vroeg stadium afsterven en dan bij een oppervlakkige observatie niet aangetroffen worden.

Bij de broedsels in de jongenfase moet bedacht worden dat veel nesten na de ringdatum niet meer bezocht zijn, zodat eventuele sterfte na die datum niet in de cijfers tot uitdrukking komt. Uit onderzoek in de Achterhoek is gebleken dat er in sommige jaren (o.a. in 2000) daarna nog aanzienlijke sterfte kan optreden.

5. Nestplaatsen

Zoals in alle jaren het geval was, werd ook in 2000 het grootste aantal nesten in nestkasten aangetroffen.



Figuur 7. Procentuele verdeling van de nestplaatsen

Nesten in bomen leveren weinig broedbiologische informatie op. In slechts 4 van de 9 gevallen is er iets bekend geworden over eieren of jongen. Waarschijnlijk hangt dit samen met de slechte bereikbaarheid van dergelijke nesten.

De in gebouwen gevonden nesten komen voor een belangrijk deel uit de Zuidoost-Achterhoek (42%). Hier wordt veel energie gestoken in het zoeken van nestplaatsen buiten nestkasten om.

6. Regionale verschillen

Uit een vijftal subregio's is voldoende materiaal beschikbaar om een zinvolle vergelijking te kunnen maken.

Het betreft de Liemers (Maarten Hageman), Doesburg (Frans Stam), Zuidoost-Achterhoek (Pascal Stroeken & Ronald van Harxen), Achterhoek-midden (Peter en Wies Beersma) en rond Tegelen in Midden-Limburg (Maeghs)

In de onderstaande tabel worden de legselgrootte, het aantal jongen en het nestsucces gepresenteerd.

Wat direct opvalt is dat het gemiddelde aantal jongen en het nestsucces in de Zuidoost-Achterhoek in negatieve zin afwijken van dat in de andere gebieden. Als enige van de 5 gebieden blijft het gemiddelde aantal jongen (ver) onder de 2. Het verschil met Midden-Limburg bedraagt zelfs meer dan één jong. Reden om eens wat dieper in de getallen te duiken.

Een deel van het verschil wordt natuurlijk direct verklaard door de geringere gemiddelde legselgrootte in de Zuidoost-Achterhoek. Het jaar 2000 was in de Zuidoost-Achterhoek een slecht muizenjaar en minder muizen betekent minder eieren en uiteraard ook minder jongen. Een andere oorzaak ligt in het grote aantal mislukte legfels. In de Zuidoost-Achterhoek mislukten 30 procent van de nesten, tegen gemiddeld 20 procent in de andere 4 gebieden. Opvallend is dat een groot deel mislukte in de jongenfase. In de andere gebieden mislukten veruit de meeste legfels in de eifase. Alleen in de Liemers mislukten ook veel nesten nadat de eieren uitgekomen waren.

Een ander deel van de verklaring ligt wellicht in de bezoekfrequentie en het aantal controles na de ringdatum. Een hogere bezoekfrequentie zal in zijn algemeenheid meer gegevens opleveren, maar brengt tevens een groter risico op verstoring met zich mee.



Gebied	Gemiddelde legselgrootte	N	Gemiddeld aantal jongen	N	nestsucces
<i>Midden-Limburg</i>	4,27	11	2,74	35	77,1
<i>Liemers</i>	4,19	37	2,13	46	78,3
<i>Doesburg</i>	3,83	36	2,41	49	83,7
<i>Zuidoost-Achterhoek</i>	3,81	36	1,68	40	70,0
<i>Achterhoek-midden</i>	3,62	24	2,25	41	78,9
Gemiddeld	3,94		2,24		

Figuur 8. Gemiddelde legselgrootte en aantal jongen in 5 deelgebieden

Gebied	Aantal nesten	Aantal geslaagd	Aantal mislukt	Percentage mislukt	Mislukt in de eifase	Mislukt in de jongenfase
<i>Midden-Limburg</i>	35	28	7	20,0	100	0
<i>Liemers</i>	46	36	10	21,7	50	50
<i>Doesburg</i>	49	40	9	18,4	88,9	11,1
<i>Zuidoost-Achterhoek</i>	40	28	12	30	58,3	41,7
<i>Achterhoek-midden</i>	45	36	9	20,0	77,8	22,2

Figuur 9. Aantal geslaagde en mislukte nesten in 5 deelgebieden

Gebied	Bezoekfrequentie gemiddeld per nest	Percentage nesten dat na de ringdatum is gecontroleerd
<i>Midden-Limburg</i>	1,57	0
<i>Liemers</i>	2,35	91,7
<i>Doesburg</i>	2,00	0
<i>Zuidoost-Achterhoek</i>	4,12	80,6
<i>Achterhoek-midden</i>	1,96	<10

Figuur 10. Bezoekfrequentie en percentage controles na de ringdatum in 5 deelgebieden

De bezoekfrequentie in de Zuidoost-Achterhoek is beduidend hoger dan in de andere 4 deelgebieden. Hoewel er geen directe aanwijzingen voor zijn is het niet ondenkbaar dat dit van invloed is geweest op het aantal mislukte nesten (zie ook: van Harxen 2000).

Alleen in de Liemers en de Zuidoost-Achterhoek is in de meeste gevallen het nest nog bezocht nadat de jongen geringd zijn. In

de andere gebieden is eventuele jongensterfte na de ringdatum niet in de cijfers meegenomen. Deze sterfte kan van wezenlijke invloed zijn op het aantal succesvol uitgevlogen jongen. Maar liefst 20 van de 92 jongen die in het slechte muizenjaar in 2000 in de Zuidoost-Achterhoek geringd werden bleken tijdens de nestfase nog na de ringdatum te zijn gestorven. Dit komt overeen met bijna 22 procent! In het goede muizenjaar

2001 was dit percentage beduidend minder, maar bedroeg toch nog 4,5 procent.

Het relatief hoge aantal jongen in Midden-Limburg, Doesburg en Achterhoek-midden dat per nest uitvliegt zal dan ook positief beïnvloed zijn door de geringere bezoekfrequentie en het (nagenoeg) ontbreken van nacontroles.

Ronald van Harxen

INFORMATIECENTRUM OVER STEENUILEN EN AGRARISCH NATUURBEHEER GEOPEND

Op 9 juli 2001 is in Oldehove officieel het informatiecentrum Lammerburen geopend. Dit gebeurde na de feestelijke openingshandeling door de Groningse ge deputeerde mw. R. Jansen. De dag stond tevens in het teken van het herstel van een afgegraven deel van de Reitdiepdijk, het herstel van een voormalige wadpriel en de restauratie van een schotbalkensluisje op het akkerbouwbedrijf van de familie Haack.

Het informatiecentrum, gevestigd in de voormalige paardenstallen van de boerderij van de familie Haack, is gewijd aan de steenuil, agrarisch natuurbeheer en het landschap van NW-Groningen.

Het centrum bevat ondermeer:

- een vaste expositie over de situatie van de steenuil in Groningen en over agrarisch natuurbeheer;
- voorlichtingsmateriaal over subsidiemogelijkheden en regelingen voor beheer en bescherming van natuurwaarden in het landelijk gebied en specifiek voor de steenuil in Groningen;
- informatie over agrarische natuurverenigingen zoals 'Wierde & Dijk' en 'Stad & Ommeland';

- video's over agrarisch beheer van natuur en landschap en over steenuilen;
- toeristische informatie over de streek;
- en is er ruimte voor wisseltentoonstellingen.

Praktische informatie over agrarisch natuurbeheer en rondleidingen over het bedrijf worden verzorgd door de heer en mevrouw Haack. Zij zijn tevens de beheerders van het informatiecentrum. Naast het geven van voorlichting wil Lammerburen een stimulerende rol gaan vervullen ten aanzien van een ruimere toepassing van agrarisch natuurbeheer en in de totstandkoming van meer agrarische natuurverenigingen. Daartoe biedt het centrum buiten de openingstijden ruimte voor vergaderingen, bijeenkomsten en lezingen.

Het centrum is tot stand gekomen op initiatief van de familie Haack. De heer J. E. Haack is akkerbouwer met al vele jaren oog voor de aanwezige natuurwaarden op zijn bedrijf. De boerderij is de oudst bekende broedplaats van steenuilen in de provincie Groningen. Het informatiecentrum is ingericht door Landschapsbeheer Groningen en de Steenuilwerkgroep Groningen. Realisatie van het centrum is mogelijk gemaakt met financiële steun van de Provincie Groningen.

Lammerburen is van half april tot half oktober iedere zaterdag geopend en voor groepen op afspraak (0594-591474). Het centrum bevindt zich aan de Electraweg 4 in Oldehove, niet ver van het gemaal De waterwolf in Electra.

De mobiele info-panelen over de steenuil en over agrarisch natuurbeheer zijn in de winterperiode beschikbaar voor andere doeleinden. Informatie hierover bij resp. Jan van 't Hoff (0596-571832) en Rinus Dillerop (050-5345199)



De geboorte van een steenuil

Honderden steenuillegfels gezien, maar nog nooit op het 'moment suprême'. Op 26 mei 2001 mochten we bij toeval getuige zijn van de geboorte van een Steenuil. Toen we om 14.45 uur bij het nest kwamen bevonden zich daarin 2 jongen die net enkele uren daarvoor uitgekomen waren. Ze wogen respectievelijk 10,8 en 10,6 gram. Ook lagen er twee eieren in het nest. In het ene ei, dat al aangepikt was, konden we het kuiken horen piepen. Het andere ei was rondom gebarsten en het



kuiken was juist bezig zich eruit te bevrijden. Op dat moment woog het ei 11,9 gram. Luttele minuten later was het al zover en lag het jong enige seconden doodstil bij te komen van de grote inspanning. Het woog 10,1 gram. De eischaal met de resten van de dooier woog 1,7 gram. Op 5 juni, 10 dagen na de geboorte woog het 100,4 gram. Bijna 10 keer zo zwaar in 10 dagen tijd! Gelukkig hadden we een fotoestel bij ons

Pascal Stroeken (foto's) & Ronald van Harxen (foto's ook te bekijken op de Nieuwsgroep)

Stenuilinventarisatie midden-Betuwe 2001

Door Frans Jacobs

Inleiding

In 2001 heb ik een vlakdekkende territoriumkartering van de Steenuil in een gedeelte van de midden-Betuwe uitgevoerd. Het geïnventariseerde gebied wordt begrensd door de Nederrijn aan de noordkant, de snelweg de A15 aan de zuidzijde, de snelweg de A50 aan de oostzijde en de provinciale weg Rhenen-Ochten aan de westzijde. Het gehele gebied heeft een oppervlakte van 55 km². Landschappelijk wordt het gebied gekenmerkt door enerzijds open weilanden vooral binnendijks, weilanden met veel knotwilgen of meidoorns in de uiterwaarden, boomkwekerijen vooral rond Opheusden en tussen Opheusden en Kesteren, boomgaarden, kleine stukjes bos en bebouwd gebied.

Wat betreft de boomgaarden gaat het vooral om laagstam-appelboomgaarden, Kersenboomgaarden en in mindere mate Peer en Pruim. Er zijn verspreid ook nog enkele hoogstam-appelboomgaarden aanwezig (Kesteren en Zetten). Het bebouwd gebied betreft de meer of minder gesloten huizenblokken van de dorpen Kesteren, Opheusden, Zetten, Randwijk en Heteren. Verder zijn er in omvang groeiende bedrijventerreinen (Heteren). Bosjes zijn aanwezig vooral rond Hemmen, het gebied Spanjaardsdijk (Opheusden), de Nijburg (tussen Heteren en Randwijk) en enige lange en smalle bossen dicht bij de Linge (Heteren), westelijk van Hemmen (eveneens langs de Linge) en tussen Randwijk en Opheusden.

Het door mij onderzochte gebied is niet eerder op Steenuilen geïnventariseerd, wel een aangrenzend stuk Betuwe dat met zijn oostgrens aansluit op de westgrens van het door mij geïnventariseerde

gebied. Hier werden territoriumdichtheden vastgesteld van ongeveer 1 territorium per km² (Fuchs). In de Ooypolder werden in 1976 territoriumdichtheden vastgesteld van 3.2 per km² in het oostelijk deel en 2.2 per km² in het westelijk deel (Brouwer 1986). In de hierop aansluitende duitse Duffelt werden 90 tot 100 broedparen vastgesteld op een oppervlak van 68 km², hetgeen neerkomt op een dichtheid van 1.4 paar per km² (Mildenberger 1984). In de Urdenbacher Kämpen bij Düsseldorf kwamen in een weidegebied met knotwilgen 5 broedparen voor op een oppervlak van 200 ha (=2.5/km²) en in de "Rheinaue" bij Duisburg-Walsum leefden in 1981 in een met heggen doorsneden weidegebied met knotwilgen op 300 ha 15 broedparen, hetgeen neerkomt op een dichtheid van 5 /km² ! In het algemeen varieert de dichtheid waarin de Steenuil voorkomt langs Rijn en Waal in geschikt biotoop van 1.2 tot 2.1/km². Lokaal kan echter over kleinere oppervlaktes in optimaal biotoop (kleinschalig



weidelandschap met veel knotwilgen) deze oplopen tot 5 a 6 territoria per km² (Mebs, 2000). Het klimaat is echter ook van belang en omdat de Steenuil als standvogel ook 's winters op zijn broedplaats aanwezig blijft komen ze alleen voor op plaatsen waar de winters niet te streng zijn en de duur van de winterse sneeuwbedekking kort is. Onder optimale omstandigheden kunnen in Zuid-Europa zeer hoge dichtheden bereikt worden Deze bedraagt in de Po-vlakte in Noord-Italië plaatselijk 9 tot 11 territoria per km² (Mebs,2000). In 1952 werden in de omgeving van Genève (Zwitserland) dichtheden vastgesteld van 16 tot 20 broedparen per km² (Géroudet,1965).

Methode

De door mij toegepaste methode komt in grote lijnen overeen met de door STONE (Steenuil Overleg Nederland) opgestelde methode uit de handleiding Steenuilinventarisaties. In het voorjaar ben ik er twee keer met de heer Fuchs 's avonds op uit geweest, van wie ik de wijze van inventariseren in feite geleerd heb. Daarna ben ik er steeds alleen op uit gegaan. De methode bestaat eruit territoriumhoudende Steenuilen tot een reactie uit te lokken door met een bandrecorder vanuit een auto de territoriumroep af te draaien. Later slaagde ik erin om deze roep zodanig zelf voort te brengen dat de bandrecorder overbodig werd. Tijdens inventarisaties in het donker onder gunstige weersomstandigheden (zwoel, zacht weer met weinig wind) heb ik ook veel roepende Steenuilen kunnen registreren zonder gebruik te maken van een nabootsing met mijn eigen stem of het gebruik van een bandrecorder. Verder heb ik ook veel zichtwaarnemingen van Steenuilen overdag. Met zonnig weer zitten veel Steenuilen graag op een open plek bijvoorbeeld op een dak van een boerderij of schuur of op een door de zon beschenen plek in een boom. Het tweede onderdeel van de door mij toegepaste methode bestond uit het verkrijgen van informatie van bewoners van huizen op plaatsen waar Steenuilen te verwachten zijn (geschikt biotoop). Dit heb ik "fijnmazig" gedaan, d.w.z. ik heb zeer veel mensen gesproken en in sommige gebieden ben ik bijna boerderij na boerderij afgegaan. Ook dit heeft zeer veel gegevens over de Steenuil (maar ook over andere uilensoorten, Buizerds,

Torenvalken en Boomvalken) opgeleverd. Zo heb ik op deze manier ook veel Steenuilnestkasten op kaart kunnen brengen die door particulieren op eigen initiatief zijn opgehangen. Met iemand van een Kerkuilewerkgroep die o.a. in de Betuwe Kerkuilennestkasten controleert heb ik afgesproken dat we informatie uitwisselen over de Kerk- en de Steenuil. Met de knotwilgen werkgroep van Randwijk is ook afgesproken dat zij Steenuilenwaarnemingen in de Randwijkse uiterwaarden tijdens de snoeiwerkzaamheden op een kaartje intekenen en met datum aan mij doorgeven.



Resultaten

De resultaten zijn weergegeven op kaart 1 waarop de ligging van alle Steenuilterritoria is aangegeven. Ik ben uitgekomen op in totaal 79 territoria, wat over een oppervlakte van 55 km² een dichtheid oplevert van 1.44 /km². De dichtheid varieert enigszins over het gebied, waarbij in Randwijk, Hemmen en in het gebied oostelijk van Zetten plaatselijk een dichtheid van 3 territoria per km² wordt bereikt. In andere gebieden, vooral langs de snelweg de A15 en ten zuiden van Heteren was de dichtheid juist veel lager. Ofschoon in het onderzochte gebied nog veel Steenuilen aanwezig zijn, is er toch sprake van een achteruitgang de laatste jaren. Ik heb namelijk veel bewoners in het buitengebied gesproken die mij mededeelden dat er dit jaar weliswaar geen Steenuilen meer aanwezig zijn bij hun woning, maar vorig jaar of enige jaren geleden nog wel. Het omgekeerde is me niet één keer overkomen, namelijk dat er in voorgaande jaren niet zaten en nu wel. Een kleinschalig structuurrijk landschap met een afwisseling van bosjes, ,

vrijstaande bomen en struiken met weilanden is voor Steenuilen erg aantrekkelijk als leefgebied. Er moet dan wel voldoende nestgelegenheid aanwezig zijn in de vorm van holtes in bomen of ruimtes onder daken van huizen, schuren of stallen. Als een gebied aan deze voorwaarden voldoet kan een hoge territoriumdichtheid bereikt worden. In het door mij onderzochte gebied werd deze situatie bereikt in het gebied ten oosten van Zetten, in Randwijk (ondanks de hier aanwezige bebouwing), de Randwijkse uiterwaarden en in en om Hemmen. Opmerkelijk hierbij is dat het gebied ten oosten van Zetten struktuurrijk maar open van karakter is (open weides overheersen), het gebied in en om Hemmen structuurrijk maar gesloten van karakter is (bossen overheersen) en Randwijk relatief dicht bebouwd is met (losstaande) huizen. In alle 3 de gebieden is dus sprake van een hoge territoriumdichtheid van de Steenuil. In het merendeel van de gevallen had de Steenuil zijn nest in een schuur / stal of onder de pannen van de woning. Een enkele keer werd de schoorsteen als nestplaats uitgekozen. Verder nestelde de Steenuil in holtes in bomen wat meestal Knotwilgen waren, soms Knotpopulieren en af en toe ook oude Appelbomen. Een beperkt aantal zat in nestkasten en een enkeling in opgeslagen hout (houtzagerij) of opgeslagen stenen (steenfabriek). Omdat de getallen die ik over de nestplaatskeuze heb onvolledig zijn, heb ik ze niet in dit verslag verwerkt. Hetzelfde geldt voor de aantallen uitgevlogen jongen. Van die gevallen waarvan ik het wel weet kan ik zeggen dat het dit jaar varieerde van 2 tot 5 uitgevlogen jonge Steenuilen.



Toekomst

Er zijn in het stuk Betuwe dat ik op Steenuilen heb onderzocht allerlei veranderingen gaande die direct of indirect een effect hebben op de Steenuil. Deze (meestal landschappelijke) veranderingen kunnen worden ingedeeld in twee categorieën namelijk :

1. Veranderingen die een negatief effect hebben op de Steenuil en
2. Veranderingen die een positief effect hebben.

Categorie 1. : ingrijpende landschappelijke veranderingen die het leefgebied van de Steenuil zodanig wijzigen dat het verdwijnen van Steenuilterritoria waarschijnlijk is. Ik denk hierbij aan : bouw van een woonwijk bijv. bij Zetten, uitbreidende bedrijventerreinen (Heteren), aanleg voetbalvelden op een plaats waar zich nu een grote oude verwaarloosde hoogstam-appelboomgaard bevindt (oostelijk van Zetten), kap hoogstamboomgaard voor aanleg van een boomkwekerij (Kesteren), aanleg Betuwelijn, dijkverzwaring langs de Rijn en ingrepen in de uiterwaarden. Ten behoeve van een betere afvoercapaciteit van de Rijn kan bijvoorbeeld de zomerkade worden geslecht waardoor de uiterwaarden frequenter onderlopen, hetgeen negatief uitwerkt op de voedselbeschikbaarheid van de daar levende Steenuilen (Groen,2001). Dit negatieve aspect wordt nog versterkt wanneer voor een betere waterdoorstroming knotwilgen moeten verdwijnen, waardoor nestgelegenheid voor de Steenuil verloren gaat. Bij een aantal boerderijen binnendijks is sprake van onderhoud of renovatie van het huis, de schuur of de stallen waardoor eveneens nestgelegenheid verloren gaat.

Categorie 2. : positieve effecten op het voorkomen van de Steenuil hebben landschappelijke veranderingen die gaande zijn of nog gaan plaats vinden door aanplant van bomen, struiken, houtsingels of heggen in particulier agrarisch gebied door Stichting Landschapsbeheer (bijvoorbeeld in een gebied ten oosten van Zetten) of SBNL (in de buurt van Opheusden en Kesteren). Ook het onderhoud van knotwilgen door werkgroepen (Randwijk) heeft een positief effect doordat knotbomen op die manier in stand gehouden worden. Verder zijn er nogal wat particulieren die op eigen

initiatief nestkasten voor Steenuilen zijn gaan ophangen. De meeste van deze nestkasten (ongeveer 12) zijn in de afgelopen 5 jaar aangebracht, waardoor de nestgelegenheid voor Steenuilen is uitgebreid. Ikzelf zal dit najaar en deze winter nog eens zo'n 12 kasten bij particulieren ophangen, op plaatsen waar Steenuilen wel al aanwezig zijn maar de nestgelegenheid door veranderingen aan huis, schuur of stal verloren is gegaan. Daarnaast hang ik een aantal kasten op, op plaatsen waar sprake is van een geschikt Steenuilbiotoop, maar waar de Steenuil vermoedelijk door gebrek aan geschikte nestplaatsen ontbreekt.

Toch ben ik bang dat de negatieve aspecten sterker zijn dan de positieve en mijn verwachting is dat het aantal Steenuilen in de Betuwe de komende 5 jaar verder achteruit zal gaan.

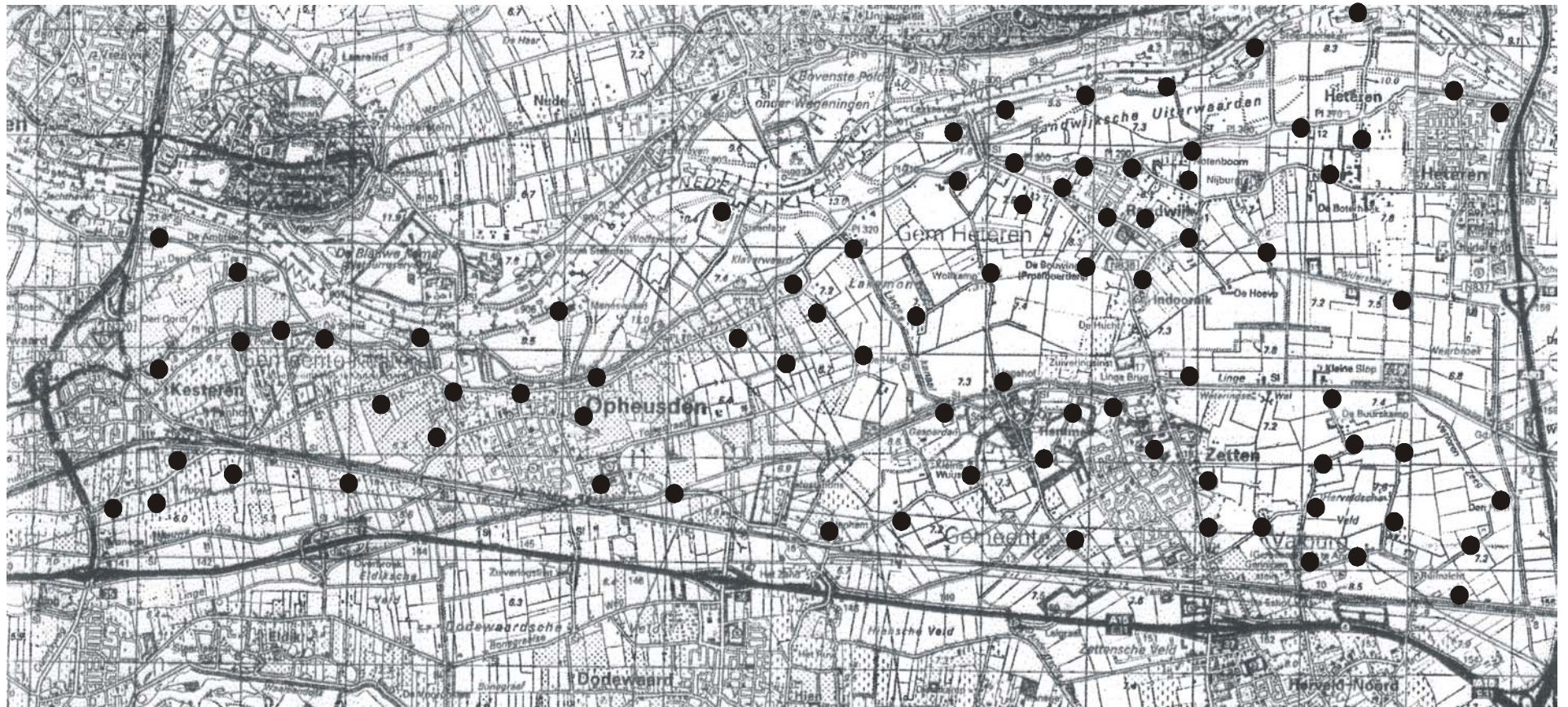
Literatuur

1. Angst U., Manka G., 1997 Vorkommen, Verbreitung und Bestandsentwicklung von Steinkauz, Sperlingskauz und Raufusskauz in der Sächsischen Schweiz. Naturschutzreport 13, p. 122-131.
2. Bloem H., 2001 De doodsroeper wordt nu zelf gehaald. Vogels 2001-4, p. 8-13.
3. Bloem H., Boer K., Groen N., Harxen v.R., Stroeken P., 2001 De Steenuil in Nederland (STONE), handleiding voor onderzoek en bescherming.
4. Brouwer P., Gorissen R., Hagemeijer W., Helmer W. 1986 Vogels van de Ooypolder. p. 208-209.
5. Coppee J.L., Bultot J., Hanus B., 1996 Populations and reproduction of the little owl in the province of Hainaut (Belgium): Protection and Restoration of habitats. Aves 32(2-3) p.73-99.
6. V.Dijk A., Bloem H., 2001 Help de Steenuil verdwijnt. SOVON-nieuws 14 (1) p.18.
7. Genot J.C., Sturm F., Pfitzinger H., Brignon E., 2000 Experience de renforcement des populations de Chouette chevêche dans la Reserve de Biosphere des Vosges du Nord. Annales scientifiques de la Reserve de la Biosphere des Vosges du Nord.
8. Géroudet P., 1965 Les Rapaces, diurnes et nocturnes d'Europe. Delachaux et Niestlé, Editeurs. P.369-377.
9. Groen N., Boudewijn T., de Jonge J., 2000 De effecten van overstroming van de uiterwaarden op de Steenuil. De Levende Natuur 101(5) p.143-148.
10. Jegen H., 1999 Ergebnisse einer Steinkauzkartierung in der Verbandsgemeinde Bitburg-land 1998. Dendrocopos 26(1), p.21-25.
11. Leys H., Sanders G., Knol W., 1993 Avifauna van Wageningen en wijde omgeving p.226-228.
12. Lucas P., 1996 Comparison between two populations of Little Owls in the Province of Liège. Aves- 33(2) p.85-92.
13. Mebs T., Scherzinger W., 2000 Die Eulen Europas. Kosmos Naturführer, p.311-333.
14. Mildenerger H. 1984 Die Vögel des Rheinlandes, Band 2, p.66-71.
15. Pitzer W., 1995 Schleiereulen und Steinkauzvorkommen am südöstlichen Rand des Ruhrgebietes. Falke 42(4), p.121-124.
16. Plantinga J.E., 1999 Plan van aanpak Steenuil. Aktierapport Vogelbescherming Nederland 14.
17. Schmall W., 1999 Entwicklung der Steinkauzpopulation in östlichen Stadtgebiet von Wiesbaden 1975 bis 1998. Jahrbücher des Nassauischer Vereins für Naturkunde 120, p.113-118.



Op de volgende bladzijde:

Kaart 1 Ligging van de steenuilenterria in het onderzoeksgebied



Nacht van de 'steen'uil

Onlangs kregen wij van onze Franse collega's een folder onder ogen over de 'Nuit de la Chouette' Nacht van de steenuil. Op 24 maart j.l. vond in Frankrijk alweer de 4^e Nacht van de Steenuil plaats. De organisatie is daar in handen van de nationale parken in samenwerking met de Ligue pour la protection des Oiseaux (LPO), dit is het Franse equivalent van Vogelbescherming in Nederland. Het doel van de nacht van de uil is de uilen en andere nacht actieve vogels onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Het gaat daarbij niet zo zeer om een inventarisatie maar meer om een kennismaking met deze voor veel mensen mysterieuze vogelgroep.



Als STONE-bestuur vinden wij het een leuk initiatief om ook in Nederland een nacht van de uil te organiseren. Wij hebben dit daarom ingebracht binnen het reguliere overleg met Vogelbescherming waar het idee positief is ontvangen. Wij denken hierbij aan een samenwerking tussen alle uilen werkgroepen in Nederland. In de volgende vergadering zal een projectgroep worden geformeerd die zich met de organisatie gaat bezig houden. Het is de bedoeling om in het voorjaar van 2002 een project op kleine schaal (pilotproject) te organiseren waarna we in 2003 dan een



landelijke nacht willen organiseren. Iedereen die suggesties heeft met betrekking tot de organisatie van de nacht van de 'steen'uil kan deze doorgeven aan het STONE-bestuur. In de volgende nieuwsbrief wordt u verder geïnformeerd.

Niko Groen

Informatie over de Franse 'Nuit de la Chouette' is te vinden op www.parc-naturels-regionaux.tm.fr

Internetsite

STEENUILwerkgroep Groningen

In maart van dit jaar presenteerde de Steenuilenwerkgroep Groningen haar nieuwe internetsite over de Steenuil. De teksten zijn verzorgd door Jan van 't Hoff.

Het is een prachtige site geworden met veel informatie over verleden en van de Steenuil in Groningen. Uitgebreid wordt ingegaan op de veranderingen die zich de afgelopen decennia in Groningen hebben voorgedaan en die hebben geleid tot een afname van 300 tot 400 paar in de jaren 70 tot amper drie handen vol in 2001. Instructieve foto's van voormalige en huidige broedplaatsen geven een goed beeld van het biotoop van de Steenuil in Groningen.

Uiteraard is er veel aandacht voor beschermingsmaatregelen. Zo is er een overzicht te vinden van de werkzaamheden van het Steenuilenproject met onder andere het aantal en de locatie van de geplaatste nestkasten.

Aardig is ook het verhaal over de voedselkeus aan de hand van uitgeplozen braakballen en vergelijking met een gebied in de Achterhoek.

Speciale aandacht is er voorts voor het gebruik van muizengif.

Al met al een site die het bezoek meer dan waard is.

www.steenuilgroningen.nl

Hoe verstoringgevoelig is de steenuil?

Eenzijds komen wij boeren tegen die absoluut geen controles willen tijdens het broedseizoen, omdat zij bang zijn dat, met name in de eileg fase, verstoring optreedt. Anderzijds zijn er diverse steenuilbeschermers die denken, dat bij een normale wijze van werken er praktisch geen kans is op verstoring. Zij zeggen: "De vogels wennen wel aan de controles." Zonder wetenschappelijk onderzoek hiernaar valt er geen uitspraak te doen. Wij kunnen slechts enige ervaringen en verhalen beschrijven, waarin duidelijk van verstoring sprake was .

A Na revisie van een oude kletsnatte kast, waarbij jarenlang geen uilen meer gezien waren, bleken bij een volgende controle in de maand maart onvermoed twee uilen aanwezig te zijn. Doordat echter het vlieggat vóóraf niet afgesloten was, zoals bij een normale procedure hoort, verlieten de twee uilen ogenblikkelijk de kast en keerden dat seizoen niet meer terug.

B Bij het observeren van een koppel steenuilen die huisden in een nestkast, waar ook diverse paren kauwen belangstelling voor hadden, heb ik achteraf gezien een keer de fout begaan 's morgens om negen uur i.p.v. 's avonds na zevenen in de nestkast te kijken om te weten te komen hoeveel eieren het wijfje inmiddels gelegd had. Bij mijn nadering was het mannetje dat boven de nestkast in de boom zat, afgevlogen naar een plek honderd meter verder. Na mijn vertrek kwamen zoals gewoonlijk de kauwen weer opzetten en drongen op tot op het balkon pal vóór de vliegopening. Ik was gewend dat in een dergelijke situatie het mannetje zich tussen de kauwen en het vlieggat liet vallen en meteen de kast inschoot, waarna hij zich dan dreigend omdraaide om de kast verder te verdedigen. Echter deze keer gebeurde dat niet. Drie uur lang bleef het mannetje weg, terwijl hij de indringers wel kon zien! Intussen begonnen de kauwen met takken te slepen, zodat ik me genoodzaakt voelde hen van de nestkast weg te houden op een voor de steenuilman onzichtbare wijze.

C Het jaar erop huisden de steenuilen in een nestkast die o.a. voorzien was van een Engelse kauwensluis. Deze nestkast was tevens uitgerust met een balkon waarvan de bodem opklapbaar was. Zonder de kast te openen kon door de bodem twee centimeter op te tillen in één seconde tijd een blik in de

nestholte geworpen worden om te zien of deze bezet was en door wie. Mijn bedoeling was het gedrag van kauwen te relateren aan het wel of niet bezet zijn van de kast door de steenuil. Beide soorten concurreren immers om de broedholte.

Enkele weken werd het gedrag van de kauwen geobserveerd en om de paar dagen werd ook even in de kast gekeken. Meestal bleek er één uil in te zitten, later soms beiden.

Om zo min mogelijk de kans te lopen de observatieproef te verstoren werd besloten om bij de voorjaarscontrole uitsluitend de ringnummers af te lezen.

Toen de gelegenheid zich voordeed en beide uilen in de nestkast zaten werden de ringnummers afgelezen. De volgende dag stak er 's morgens de eerste tak uit het vlieggat ten teken dat de uilen waren verdwenen en de kauwen bezit hadden genomen van de nestkast.

D Dit jaar inspecteerden wij op zondag 14 mei een holle boom, waarin een steenuil van minimaal twee jaar oud op twee eieren broedde. De invliegopening was niet passabel voor een hand, maar via een holle tak aan de zijkant was het wel mogelijk in de nestholte te komen. Het wijfje was moeilijk te pakken, omdat zij zich kon terugtrekken in een nis boven de nestholte, zodat zij alleen aan beide poten er voorzichtig uit getrokken kon worden om haar van een ring te voorzien. Een kwartier nadat ze teruggezet was, verliet zij de nestholte en later bleken de eieren niet meer bebroed te zijn.



E In het vroege voorjaar observeerden wij de uilen in een nestkast die op slechts zeven meter afstand van ons venster in een oude kastanjeboom hing. Binnenshuis gezeten met de gordijnen op een kier, de stoel op een plek die nog drie meter van het raam verwijderd was, werden doodstil de gebeurtenissen afgewacht.

Observaties van binnenuit van o.a. paringen op minder dan tien meter verstoorden hun gedrag. De vogels bleken zich wel degelijk bewust te zijn geobserveerd te worden. Zodra voor hen vreemden op onze plek zaten vertrokken ze overhaast. Het jongere mannetje van een jaar oud was nog schuwer dan het wijfje van twee jaar oud.

Conclusie: Ons inziens blijven steenuilen wilde vogels die wel degelijk te verstoren zijn. Controles dienen zeer weloverwogen plaats te vinden en alle ruimte moet worden gelaten aan mensen die controles afwijzen omdat zij bang zijn dat "hun" uilen verstoord worden.

Peter en Wies Beersma

Dank aan de Minister

Vóór september 1999 was het naar ons idee bijna zeker dat er nog een doodsoorzaak extra voor de steenuil bij zou komen, namelijk het goederenvervoer over de N.O. aftakking van de Betuwe spoorlijn door de Achterhoek. Grote opluchting was er toen mevr. Netelenbos dit project afblies -hoewel dit wel een zwaardere belasting van bestaande lijnen betekende, met ook de nodige gevolgen voor mens en dier. Dit laatste realiseerde wij ons

terdege en daarom wilden wij de steenuil zelf, die in oostelijk Gelderland één van haar laatste bolwerken heeft, haar laten bedanken voor deze moedige beslissing.

In deze geest vroegen wij belet aan en omdat het blijkbaar ongewoon is dat ministers bedankt worden, werd dit toegestaan op 4 januari j.l.

Met het laten horen van zijn roep en het aanbieden van zijn ingelijst zelfportret (foto van Lex Modderkolk - steenuil zich koesterend in de morgenzon) zijn wij met z'n vieren in Den Haag geweest, waarbij het bezoek geleid werd door haar secretaris-generaal.

De dank van de steenuil intrigeerde haar, ze was niet bekend met zijn bestaan, biotoop, achteruitgang en diverse bedreigingen. Met oprechte belangstelling van haar en haar secretaris generaal voor de beschermingsmaatregelen gedragen door alle werkers in het hele land sloot ze het bezoek af, zeggende dat ze dit zeker ter kennis zou brengen bij de minister van Milieu (Jan Pronk), wel als een klein aspect in het geheel van de afweging van belangen. Immers iedereen wil het goed hebben en goed houden in Nederland

Wies en Peter Beersma



Steenuilenwerkgroep Raalte

In 1998 troffen ondergetekende en G.Alferink bij toeval een nest van steenuilen aan in een schuurtje. Tot dat moment hielden wij ons, als leden van de roofvogelwerkgroep Raalte met name bezig met roofvogels. Echter, gecharmeerd door het kleine uiltje en na kennis te hebben genomen van de bedreigingen waar het aan bloot staat besloten wij wat nadrukkelijker op de steenuilen in onze woonplaats te letten. In 1998 resulteerde dat in nog een nestvondst van steenuilen en via via hoorden wij over nog enkele territoria.

In 1999 hebben wij in de bekende territoria de uiltjes gevolgd (twee succesvolle broedgevallen: nestkaarten verzonden naar SOVON) en hier den daar geïnformeerd of er in de omgeving meer plaatsen waren waar het uiltje voorkomt. Ook hebben wij enkele nestkasten, ontvangen via STONE/Vogelbescherming geplaatst. In een kast broedde een spreeuw en de ander bleef leeg. Het feit dat de kasten pas laat in het seizoen beschikbaar waren en geplaatst konden worden speelde hierbij ongetwijfeld een rol.

In 2000 zijn wij ons serieus met de steenuilen gaan bezig houden. Alhoewel wij ons bewust zijn van het feit dat wij beginners zijn hebben wij ons een ambitieus doel gesteld: de gehele gemeente Raalte inventariseren op het voorkomen van steenuilen en zo mogelijk middels onder andere het plaatsen van nestkasten deze populatie gunstig proberen te beïnvloeden. Raalte is een gemeente in het hart van Salland. Een circa 13.500 ha grootte plattelandsgemeente met redelijk veel groen, bossen landbouwgebieden, houtwallen; kortom een gebied waar de steenuil zich thuis zou moeten voelen. Dit jaar hebben wij ons er vooral op gericht een basis te leggen voor nadere inventarisatie. Onze eigen historische gegevens hebben wij aangevuld met bekende gegevens over steenuilen die her en der bij vogelvrienden in de kast lagen en met 5 (geluid)inventarisatieavonden in maart (veel te weinig natuurlijk). Het resultaat is dat wij de beschikking hebben over een kaart met 26 territoria waarvan er in acht met zekerheid is vastgesteld dat er in 2000 succesvol is gebroed. Wij gaan er niet vanuit dat wij

hiermee alle territoria in beeld hebben maar het is een start.

Een broedgeval was in een in 1999 door STONE verstrekte kast. Hier zijn, ondanks enkele strubbelingen (tijdens storm op 28 mei tot tweemaal toe de deksel van de kast gewaaid waardoor moeder en kroost onbeschermd zaten en op 14 juli een ouder verdwenen in maag Sperwer) drie jongen uitgevlogen.



relatief veel vogelprooien

foto: R. van Harxen

Enkele opvallende zaken in 2000 vonden wij: het feit dat wij relatief veel vogelprooien in de nestkasten aantreffen (met name juveniele merels en mussen), terwijl er in de literatuur bij prooidieren voor steenuilen toch met name over insecten, wormen en muizen geschreven wordt. Tevens vonden wij in een nestkast twee kleurringen van volièrevogels. Navraag leerde dat deze ringen afkomstig waren van een spitsstaart en een witte rijstvogel. Twee vogels die bij de eigenaar in de volière waren gestorven en in de nabijheid van de nestkast op een weidemaal waren gelegd. Onze ideeën betreffende het feit dat uilen geen aas eten waren hiermee ook om zeep geholpen. Al met al een leerzaam eerste jaar. In het najaar hebben wij op, in onze ogen geschikte locaties 6 nestkasten geplaatst. Zeer benieuwd naar de resultaten volgend jaar.

Emiel Blanke
Bevernel 40
8101 HB Raalte
05729-356918

Prooidierresten bij steenuilbroedsels (2)

Inleiding

Vanaf 1998 zijn bij elk bezoek aan een steenuilennest in het broedseizoen de prooidier(rest)en gedetermineerd, geteld en gewogen ten einde inzicht te verkrijgen in de voedselsamenstelling van jaar op jaar. In de Nieuwsbrief 3 (december 1999) is verslag gedaan van de jaren 1998 en 1999. Inmiddels zijn we 2 broedseizoenen verder en kan de balans van 4 seizoenen opgemaakt worden. Dit artikel bespreekt alleen in kort bestek de soortsamenstelling, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar de verschillen tussen de jaren.

Methode

Het onderzoek werd uitgevoerd in de Zuidoost-Achterhoek. Bij elk bezoek aan de nestplaats werd deze geïnspecteerd op prooidier(res)ten. Deze werden gedetermineerd, gewogen en geteld. Tevens werd de toestand van de prooidieren genoteerd. Hierbij werden vier stadia onderscheiden: intact, zonder kop, voor de helft intact en een kwart of minder intact. Het gewicht werd gewogen met een digitale weegschaal, tot op 0,1 gram nauwkeurig. Voor zover mogelijk is op soort gedetermineerd, hetgeen in 96 procent van de gevallen lukte. In elk jaar is getracht zo kort mogelijk na het uitkomen van de eieren het nest te bezoeken. Er is gemakshalve van uitgegaan dat de onderzoeksintensiteit in de 4 jaren vergelijkbaar was. De resultaten zijn dan ook voorlopig.

Resultaten

In onderstaande tabel worden de resultaten gepresenteerd. In totaal werden 528 prooien aangetroffen verdeeld over 24 soorten (9 vogels, 10 zoogdieren, 2 amfibieën en 3 ongewervelden).

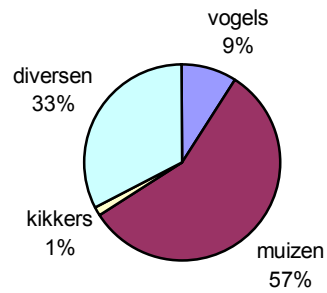


soort/jaar	1998	1999	2000	2001	totaal
boerenzwaluw	1			1	2
ekster			1		1
geelgors		1	1		2
huismus		1	12	3	16
koolmees		1		1	2
merel	3	2	4	1	10
ringmus				5	5
spreeuw	2	1	2	5	10
zanglijster		1			1
vogel spec.	1		1		2
larve			1		1
meikever	25	4	1	5	35
regenworm			2		2
mol		4		2	6
bosspitsmuis		1	1	1	3
waterspitsmuis			1		1
huisspitsmuis		1	2		3
aardmuis	1	1			2
rosse woelmuis		9	6	6	21
veldmuis	14	52	6	60	132
huismus	21	17	10	22	70
bosmuis	6	53	21	82	162
woelrat		5	4	2	11
muis spec.	1	2			3
spitsmuis spec.		2	4	3	9
woelmuis spec.		1			1
bruine kikker			3		3
groene kikker	1		5		6
kikker spec.			5	1	6
Totaal	76	159	93	200	528

Figuur 1. Aantal aangetroffen prooidieren naar soort per jaar

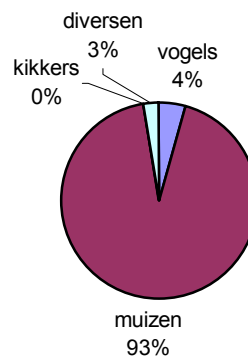
De Bosmuis en de Veldmuis zijn met afstand de meest aangetroffen prooidieren, respectievelijk 30,7% en 25 %, op ruime afstand gevolgd door de huismus (13,3%). De muizen (spitsmuizen, ware muizen en woelmuizen) vormen veruit de grootste groep met 418 exemplaren (79,2%). Tussen de onderzoeksjaren bestaan grote verschillen. Om dat in beeld te brengen zijn de prooien in 4 groepen verdeeld: vogels, muizen (incl. mol en woelrat), kikkers en overigen. Het blijkt dat de jaren 1999 en 2001 tot de goede muizenjaren gerekend kunnen worden, terwijl 2000 tot de slechte muizenjaren behoort. In dit jaar wordt het geringe aantal muizen gecompenseerd met vogels, kikkers en meikevers (vooral in 1998).

Het jaar 1998 was een normaal muizenjaar. De categorie 'diversen' bestond alleen uit meikevers, waarbij het merendeel uit één nest afkomstig was (zie ook v. Harxen en Stroeken 1999). Het percentage muizen is daardoor vertekend.



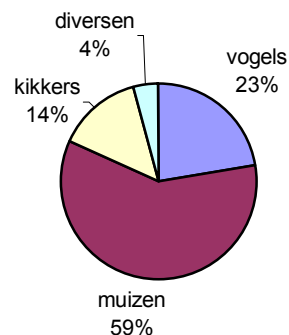
Figuur 2. 1998

Het jaar 1999 was een goed muizenjaar. Kikkers werden er in het geheel niet aangetroffen. Ook in dit jaar bestond de categorie 'diversen' weer geheel uit meikevers.



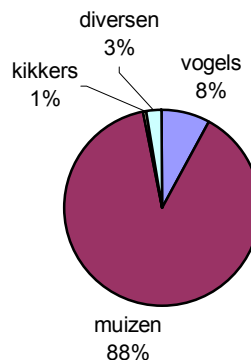
Figuur 3. 1999

Het jaar 2000 was een uitermate slecht muizenjaar. Kikkers en vogels vormden de alternatieve prooien (samen 37%). De bosmuis vormde de belangrijkste muizensoort. De veldmuis ontbrak nagenoeg geheel.



Figuur 4. 2000

Het jaar 2001 was opnieuw een goed muizenjaar. Kikkers werden er nagenoeg niet aangetroffen. Een geplunderd nest ringmussen maakte eenderde van de vogelprooien uit. Opvallend waren de 2 regenwormen die in één nest werden aangetroffen.



Figuur 5. 2001

Relatie met legselgrootte en broedsucces

Een van de doelen van het voedselonderzoek is het analyseren van de relatie tussen de prooidiersamenstelling en broedbiologische parameters.

Op basis van de gevolgde methode is gevaarlijk zekere uitspraken te doen. Toch lijkt er een relatie tussen het aandeel muizen dat aangetroffen wordt enerzijds en de legselgrootte en het aantal jongen dat uiteindelijk uitvliegt anderzijds. Als we voor alle drie parameters de jaren onderling vergelijken dan blijkt dat in het "slechte muizenjaar" 2000 de legselgrootte kleiner is dan in de "goede" jaren 1999 en 2001 al zijn de verschillen niet spectaculair.

Met betrekking tot de jongen zien we in het "slechte muizenjaar" 2000 dat het aantal uitgevlogen jongen beduidend geringer dan in de andere jaren. Het verschil met het goede muizenjaar 2001 bedraagt zelfs meer dan één jong!

jaren	1998	1999	2000	2001
muizen	43	144	55	176
legselgrootte	3,94	4,29	3,81	4,07
jongen	2,58	2,44	1,68	2,77

figuur 6 relatie muizen, legselgrootte en het aantal jongen.

Discussie

Het blijkt dat het onderzoeken van de nestplaatsen op prooiresten een aardig beeld kan geven van de aanvoer van diverse prooidieren naar de jongen en draagt op die



een nest geplunderde mussen



vrouwtje met prooiresten

manier bij aan het inzicht in de voedselsamenstelling van de steenuil gedurende het broedseizoen. Bedacht moet worden dat met deze methode alleen de gewervelde prooien in beeld gebracht kunnen worden en dat met name regenwormen en insecten (beide kwantitatief erg belangrijke prooidieren) op deze manier absoluut onderteld worden. Het is dan ook een goede methode om het gehele voedingspatroon in kaart te brengen. Door echter jaarlijks op dezelfde manier en in de dezelfde periode de nestinhoud te inspecteren kan wel een beeld worden verkregen van de verschillen tussen de jaren onderling. Als zodanig is het van waarde bij de interpretatie van de broedresultaten in enig jaar, al dienen de resultaten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Literatuur:

Van Harxen R. & P. Stroeken, Prooiresten bij steenuilbroedsels, 1999, Nieuwsbrief 3 Steenuilen Overleg Nederland

Ronald van Harxen en Pascal Stroeken

Foto's: Ronald van Harxen

Het steenuilproject in de Krimpenerwaard

In het jaar 1999 zijn we het steenuilenproject Krimpenerwaard gestart. We hadden toen nog geen duidelijk beeld hoe het deze uil verging in onze omgeving. Landelijke inventarisaties vertelden dat de steenuil het moeilijk had en dat hij op sommige plaatsen nagenoeg verdwenen is. De steenuil staat inmiddels op de Rode Lijst van bedreigde soorten (motief C). Extra aandacht dus vanuit de NVWK voor het kleinste uiltje van Nederland leek ons dan ook zeer op zijn plaats.

Met een klein groepje actieve leden hebben we in het voorjaar van 2000 het oostelijke deel van de Krimpenerwaard grotendeels geïnventariseerd. De inventarisaties bleken in de praktijk nogal tijdrovend te zijn en half april 2000 moesten we ermee stoppen om verstoring in het broedseizoen tegen te gaan. De werkgroep heeft verder ook nog op andere fronten gestreden om zodoende sneller een beeld te krijgen van aantallen en territoria. Via de media zijn er enkele artikelen in de regionale bladen verschenen. De SANK, de stichting agrarisch natuurbeheer, is benaderd om te kijken naar de steenuil op het boeren erf. Tevens hebben we gevraagd naar de mogelijkheid, wat meer te doen aan de biotoopeisen voor deze vogel. Concreet betekent dat aandacht voor erfbepanting, knotbomen en fruitbomen. Het creëren van overhoekjes, wat ruigte en het gedogen van muizen en het toegankelijk houden, of maken van schuurtjes. We hopen dat dit in de toekomst iets positiefs op zal leveren voor de vogel. Het ZHL heeft er voor gezorgd dat kleine landschapselementen nabij enkele tiendwegen gerealiseerd werden. Deze elementen zorgen voor rust en foerageer gelegenheid en zijn daarom erg belangrijk. Verder is er een educatief programma gemaakt over de uilen van Nederland, waarin we specifiek aandacht vroegen voor de steenuil. Alle basisscholen kregen dit pakket in het vroege voorjaar toegestuurd. De leerkrachten en kinderen waren erg enthousiast over het lespakket. Het heeft zes broedparen opgeleverd. Helaas allemaal net buiten de Krimpenerwaard. Maar ondanks dat, kan gesteld worden dat de meeste kinderen nu kennis hebben gemaakt met de steenuil en zijn specifieke problemen.

De steenuil heeft een voorkeur voor half open, agrarische landschappen. Ze broeden in holten. Deze natuurlijke holten vinden ze in knotwilgen en fruitbomen. In de Krimpenerwaard wordt het meest in knotbomen gebroed. Ze broeden ook onder

daken van boerderijen en in kleine schuurtjes en kippenhokken. Daarom zoekt de steenuil de mens graag op, een echte cultuur volger en standvogel. Als ze geschikte nestplaatsen vinden, komen de nakomelingen niet ver van hun ouderlijk huis tot broeden. Dat kan al in een volgend jaar. De territoria zijn klein, maar dichtheden hier in de Krimpenerwaard zijn in het algemeen laag. Dit heeft alles te maken met het aanbod van nestgelegenheid en het voedsel. De steenuil jaagt grotendeels 's nachts. Als ze jongen hebben, doen ze dit ook wel overdag. Door dit alles is het een tamelijk onopvallende verschijning. De meeste kans om oog in oog te komen met de vogel heeft men in de vroege ochtend, zittend in de eerste zonnestralen of anders in de schemer van de avond. In het vroege voorjaar is deze uil het luidruchtigst. Vanaf februari worden de mannetjes actief in hun territorium en roepen ze herhaaldelijk. Vooral in de avond, maar ook tegen de ochtend zijn ze daar extra actief in.



**Inventariseren blijft spannend.
Je weet nooit precies wat er boven je hoofd hangt !**

Op voor ons bekende locaties werden in februari 2000 al de eerste nestkastcontroles gedaan. De start was niet al te best. Arian werd geconfronteerd met totaal drie dode steenuilen. Twee lagen dood in een nestkast. Een melding van een bewoonster uit Schuwacht leverde nog een dood exemplaar op. Het beest werd gevonden in haar achtertuin. Maar gelukkig waren er ook enkele kasten waar de uilen je met open ogen aankeken. Het was tenslotte februari. Alles was nog mogelijk. In de maanden hierop volgend zijn we begonnen met territoriumkartering. Gewapend met cassetterecorder gingen we tegen de schemer op pad. Bij ogenschijnlijk goede biotoop typen stopten we en draaiden de geluidsband af, en dan maar wachten op reactie. Erg belangrijk bleek het afspelen van het juiste geluid. In de praktijk was dat de meest kenmerkende roep van een mannetje in zijn territorium wat

resultaat opleverde. Het was leuk om reactie terug te krijgen. Soms kregen we dat als we het al bijna opgegeven hadden, maar een andere keer hadden we binnen enkele seconden al respons. Nabij Schoonhoven stonden we bij een boomgaard langs een drukke provinciale weg. Door al het auto geraas konden we de geluidsband zelf bijna niet horen. Enkele seconden later vloog een steenuil naar de cassetterecorder en draaide op een meter afstand weer om, om vervolgens in de boomgaard te verdwijnen.

Het was soms kennelijk toch wel enigszins vreemd voor omwonenden, om een auto stapvoets voorbij te zien komen. Vaak zonder licht en waar dan ook nog van die rare geluiden uit kwamen. Een steenuilenteller uit de Achterhoek deed verleden jaar de volgende ervaring op. Hij stond tijdens inventarisatiewerk op een kruising van enkele stille landwegen de roep van een steenuil na te fluiten. Plotseling werd hij overvallen door verblindend licht uit verschillende richtingen. Uit auto's stapten enkele boeren, gewapend met rieten in de hand. Ze waren er vast van overtuigd dat ze een duister figuur met kwade bedoeling te pakken hadden. Voor de niets vermoedende teller was dat even slikken. Maar gelukkig kon hij duidelijk maken wie hij was en vooral wat hij aan het doen was. De stemming veranderde daarop snel en na enige tijd stonden verbaasde agrariërs enthousiast mee te fluiten.

Dat was toch wel een leuke ervaring voor ze. Uilen die reageren op aanfluiten.

Wij hebben het niet zó gek meegemaakt. Wel zagen we enkele keren gordijnen voorzichtig open gaan en daarop weer snel dicht. In Schoonouwen, Stolwijk werden we geconfronteerd met een enthousiaste veehouder, die ook alles wist van uilen. Tijdens de periode van zoeken kregen we ook vier keer een reactie van een bosuil. Die konden we dan ook weer mooi in kaart brengen. Na half april zijn we gestopt met actief inventariseren door middel van geluid. Op dat moment hadden we 20 territoria in kaart op basis van roepende mannetjes. Een goed begin, leek ons zo. Soms werd direct een paartje gezien. In andere gevallen was het niet zeker of er een vrouwtje in de buurt zat. Laat staan dat er sprake kon zijn van een broedgeval.

In 2001 gaan we vanaf februari in het zuidwestelijk deel van de Krimpenerwaard zoeken. Hier moet in potentie ook nog wel wat te vinden zijn. Mocht U na het lezen van dit stukje nog een enkele steenuillocatie weten, dan horen we dat natuurlijk erg graag. Misschien kunnen we met het plaatsen van een nestkast, of anders met enkele praktische tips en wat aanpassingen nog wat betekenen voor het prachtige kleine uiltje. Dat is meer dan de moeite waard.

Resultaten steenuil inventarisatie 2000	
Gevonden territoria	20
Gevonden nesten	9
Succesvolle broedgevallen	6
Nesten geringd	4
Geringde jonge uilen	12
Niet gecontroleerde nesten	2
Broedsel verstoord	3
Verlaten in de eifase	2
4 juveniele uilen dood in de kast en ♀ dood in de sloot	1
Territorium in boomgaard of in restant ervan	10
Omgeving extensief begraaasd door schapen of ander kleinvee	9
Aanwezigheid van schuurtje in directe nabijheid	12



jonge steenuilen in nestkast

Onze dank gaat verder nog uit naar Marcel Schildwacht, voor het enigszins ondankbare inventarisatiewerk aan de Hollandsche IJsseldijk en aan Gerard Dekker voor de informatie over de locaties van enkele steenuilkasten. Verder naar het ringstation NEBULARIA, met name Leen van Ree en Henny van Buren voor het ringen van de jonge

steenuilen. We hopen volgend jaar meer jonge uilen aan te kunnen bieden.

Arian van Dam
Coördinator uilenwerkgroep
0182-362455

Cor Oskam
Coördinator vogels
0182-502836

Ringvergunningen voor Steenuilen

Regelmatig wordt STONE benaderd door (aspirant) steenuilonderzoekers, die graag in het bezit willen komen van een ringvergunning voor Steenuilen.

Het is U vast wel bekend, dat het uitgeven van ringvergunningen in Nederland is voorbehouden aan de Nederlandse Ringcentrale te Heteren. Dit doet de Ringcentrale onder auspiciën van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). Daar de Ringcentrale door bezuinigingen in de laatste jaren in capaciteit behoorlijk is gedecimeerd, voert zij al enige jaren het beleid slechts bij hoge uitzondering een nieuwe ringvergunning te verlenen. Wanneer de Ringcentrale er toe overgaat een ringvergunning te verlenen, gebeurt dit pas na een gedegen opleiding van de aspirant onderzoeker. De opleiding omvat enkele stages bij ervaren ringers. Het verzoek om een ringvergunning te verlenen dient voldoende onderbouwd en van wetenschappelijke waarde te zijn.

STONE hecht groot belang aan het onderzoek naar Steenuilen. Het ringen van Steenuilen maakt daar een belangrijk onderdeel van uit. Aan de hand van terugmeldingen kunnen na enkele jaren regionale en landelijke conclusies worden getrokken voor o.a. dispersie van jonge steenuilen en sterfte. Voor doeltreffende bescherming van de steenuilen is kennis van het broedsucces en de overlevingskansen van groot belang.

STONE participeert in de Stuurgroep voor de uitwerking van het in 1999 door het ministerie van LNV erkende beschermingsplan "Plan van Aanpak Steenuil", waarin eveneens zijn vertegenwoordigd Vogelbescherming Nederland, Landschapsbeheer Nederland en SOVON. In het Plan van Aanpak is ringonderzoek genoemd als één van de gegevensbronnen op basis waarvan de uiteindelijke beschermingsmaatregelen mede kunnen worden gebaseerd.

De problematiek rond het verkrijgen van ringvergunningen is in de Stuurgroep dan ook meermalen aan de orde geweest. In november 2000 heeft Vogelbescherming Nederland namens de stuurgroep een brief naar de Ringcentrale gestuurd, waarin het belang van het ringonderzoek naar de Steenuil is weergegeven en is de Ringcentrale verzocht mee te werken aan het uitbreiden van het ringonderzoek in gebieden waar dit zinvol is.

Afgesproken is, dat STONE op basis van door de Ringcentrale verstrekte gegevens een overzicht zal maken van de gebieden, waarin steenuilringers actief zijn. Uit die kaart moet dan blijken waar er nog sprake is van de zogenaamde "witte vlekken". Mede op basis hiervan kan aangegeven worden waar het wenselijk zou zijn ringonderzoek uit te voeren. Aan de hand van deze kaart zal dan de Stuurgroep met de Ringcentrale van gedachten wisselen over de mogelijkheden tot uitbreiding van het aantal vergunningen of het (inhoudelijk) uitbreiden van reeds uitgegeven ringvergunningen. Denk hierbij aan het uitbreiden van een vergunning door een groter gebied te vergunnen of uitbreiding van een bestaande vergunning met de soort Steenuil. De vergunninghouder moet met de uitbreidingen natuurlijk wel instemmen en zich daadwerkelijk voor de Steenuil gaan inspannen.

We houden u op de hoogte van de verdere ontwikkelingen.

Kees Boer
Bestuur STONE

LANDELIJKE DAG 2002

Het is de bedoeling de landelijke dag 2002 in samenwerking met de Kerkuilenwerkgroep Nederland te organiseren. Waarschijnlijk ergens in het najaar.

We hopen daardoor een boeiend programma te kunnen bieden dat zowel voor steenuil- als kerkuilliefhebbers interessant zal zijn.

In de volgende Athene treft u de datum, locatie en het programma aan.

Op bezoek in Brabant.

Wim Smeets is lid van “mijn” vogelwerkgroep en ook natuurfotograaf. Wim heeft in de afgelopen jaren verschillende keren gefotografeerd in Brabant. En wel bij de steenuilenkasten van Huub Thoonen. Huub kwam ik twee keer tegen op een Stone-dag in Amersfoort. Hij heeft een rijke ervaring opgebouwd met het omgaan met steenuilenkasten. Ik heb het afgelopen jaar voor het eerst kasten opgehangen. Ik was benieuwd om te horen van een ervaren man: hoe hang je ze het beste op?, waar denk je aan? enz. enz. enz. Waar kun je dit beter bekijken dan in een praktijksituatie? Via Wim was het contact snel gelegd: vrijdag 2 juni 2000 praktijkdag.

's Ochtends om 5.15 uur stond Wim al voor de deur. Hij was bezig om een fotoreportage te maken van een steenuilenplek bij een kast in Haps in het gebied van Huub. Na vele ochtenden fotograferen, waren twee dingen opgevallen: Verstopt een steenuil zijn prooi? Kan een steenuil ook bidden? In “Vogeljaar” heeft Wim zijn ervaringen en vragen gepubliceerd.

Rond 9.30 uur togen we naar de werkschuur van Huub in Reykevoort, waar de koffie en de broodjes klaar stonden. Huub heeft in zijn regio 45 nestkasten opgehangen, waarvan er 40 bezet zijn door steenuilen. Eerst maar eens goed geluisterd en gekeken hoe de kasten er uitzien. Ik heb zelf n.a.v. een bestaande tekening 20 kasten laten maken voor Nijkerk e.o.

Als nuttige tips voor de volgende serie neem ik mee om achterin de kast een plankje te bevestigen zodat de jonge uiltjes er niet uit kunnen vliegen als de klep geopend wordt. Ook moet ik zorgen voor voldoende ventilatie, ook aan de zijkanten. Huub heeft n.a.v. zijn jarenlange ervaringen de kast steeds verder geoptimaliseerd. Zelfs een eerste versie van een nokkast is klaar. In Vogeljaar (jrg. 48, nr. 2) staat een artikel over Huub en zijn nestkasten.

Na de koffie en de eerste uitleg gaan we op stap. Huub leidt Wim en mij langs 11 plaatsen in de buurt van Boxmeer. Ik heb nog nauwelijks ervaring met eieren van en jonge steenuilen. Op die 11 plekken kijk ik mijn ogen uit. Ik zie de eieren en via pas uitgekomen jonkies eindigt de reis bij vliegvlugge juvenielen. Wat zijn die “moedertjes” toch rustig en kalm. Ze blijven gewoon op de eieren zitten, alarmeren niet, maar worden natuurlijk ook niet verjaagd.

Ik kom langs kasten die in een hoge schuur achter het dakbeschot hangt, op een brede tak

op 8 meter hoogte, in een notenboom, in een boomgaard, in een eik op de begraafplaats, in een oude wilg, in de tuin van een dierenarts en in een boom aan de rand van een groot maisveld. Al die kasten zijn met latjes en plankjes als hulpstukken stevig verankerd en hangen heel iets achterover. Bij al die kasten is er ook een uitlooptak of –stok waarop de jongen naar buiten en binnen kunnen stappen in die eerste fase dat ze de grote boze buitenwereld gaan verkennen. Het risico van naar beneden vallen is verkleind. Het valt me op dat er in 5 kasten 5 eieren of “donsballetjes” liggen. De overige kasten zijn ook goed bezet met 4 of 3. Ik vind het toch wel bijzonder dat bij Huub 40 van de 45 nestkasten bezet zijn. Op deze wijze rijden wij een aantal uren door de omgeving van het Land van Cuijk. Het landschap komt wel overeen met het “Nijkerkse”; veel houtwallen, kleinschalige landbouw en nog verschillende rommelhoekjes.

Al met al was dit voor mij een leerzame dag vanwege:

- de manier van ophangen (waar en hoe)
- de tijdsinvestering (hoeveel dagdelen ben ik in een seizoen kwijt)
- het verzorgen van (hoe houd je schoon enz.)

Huub bedankt voor de informatieve dag.

Bert Huisman
vwg IVN Nijkerk

Verslag regio Staphorst 2000

Het aantal geregistreerde broedgevallen van de steenuil komt overeen met voorgaande jaren. In ons werkgebied hebben we op de verschillende locaties totaal 15 broedgevallen vastgesteld, waarvan er 2 zijn mislukt. Bij de mislukte legfels, 5 en 6 eieren, waren de eieren niet bevrucht. Het betrof 2 legfels in Rouveen langs de streek. In het verleden hebben we hier ook al eens te kampen gehad met onbevruchte eieren. Ook in het buitengebied zijn in het verleden al eens twee jaren achter elkaar onbevruchte eieren op dezelfde locatie aangetroffen. We vragen ons af wat hiervan de oorzaak kan zijn. Naast de 2 mislukte legfels waren er in Rouveen nog 2 legfels, 1 met 2 jongen en 1 met 3 jongen. Hadden we hier in 1998 nog 7 geregistreerde broedsels, in 1999 6 geregistreerde broedsels, in 2000 nog 4. Een neergaande trend. De locatie Nieuwleusen (Ruitenveen/De Meele) gaf eveneens een matig resultaat te zien, 2 geregistreerde broedsels, 1 met 3 jongen en 1 met 4 jongen. De locatie Staphorst (De Leijen)

gaf een heel wat beter resultaat te zien. Hier werden op 6 plaatsen jongen geringd, 4 x 3 jongen en 2 x 2 jongen. Verspreid over ons werkgebied werden verder nog 3 broedsels geregistreerd. Eén daarvan was op een nieuwe locatie in nestkast afkomstig van het nestkastenproject van dvr/vbn/stone. Op dit moment beschikken we verspreid over ons werkgebied over 97 geplaatste nestkasten. De in 2000 geregistreerde broedsels werden op één na alle aangetroffen in een nestkast.

Natuurbeschermingsvereniging
"IJhorst-Staphorst en omstreken"

Jacob MusscheInventarisatieverslag
Steenuilwerkgroep West-Brabant.

Inventarisatieverslag Steenuilwerkgroep West-Brabant.

In West-Brabant is op 1 februari j.l. het inventarisatieproject van start gegaan. Door de Steenuilwerkgroep West-Brabant is een plan uitgewerkt om in een tijdsbestek van 4 jaar, geheel West-Brabant te gaan inventariseren op steenuilen.

De doelstelling van onze werkgroep is er op gericht de verspreiding en de omvang van de populatie vast te stellen. Het verbeteren van het biotoop van de steenuil staat centraal in onze doelstelling.

Om een groot gebied zoals West-Brabant, volgens de standaard methode van STONE te gaan inventariseren vereist de nodige organisatie. We hebben daarom eerst contact gezocht met alle vogelwerkgroepen en andere natuur werkgroepen, om onze ideeën voor te leggen. Op een eerste informatieavond hebben we onze plannen besproken, waaruit al direct bleek dat er veel belangstelling was bij de diverse groepen om aan het langdurig project mee te gaan doen.

Omdat er uit alle hoeken van West-Brabant mensen waren die aan het project mee wilden gaan werken, was het niet al te moeilijk om in elk gebied een coördinator te vinden. West-Brabant is nu ingedeeld in 11 gebieden met in elk gebied een gebiedscoördinator(GC). De gebiedscoördinatoren hebben in hun vereniging gezocht naar de benodigde tellers. De steenuilwerkgroep heeft op 2 avonden uitleg gegeven hoe we de komende jaren de boel willen organiseren. De belangstelling was zeer groot, op deze 2 avonden waren in totaal ± 150 personen aanwezig.

Omdat niet iedereen ervaring had in territoriumonderzoek (en zeker geen

steenuilonderzoek), hebben we veel moeite genomen om de STONE methode aan iedereen uit te leggen. Na afloop is aan elke telgroep een inventarisatiehandleiding uitgereikt en een cassettebandje met daarop de typische steenuilgeluiden. Aan de gebiedscoördinatoren zijn de veldkaarten gestuurd, die zij verdeeld hebben onder hun tellers.

Tijdens het 1^e jaar van het inventarisatieproject is er regelmatig contact geweest met de GC's. Links en rechts moest er natuurlijk wel eens iets bijgestuurd worden, maar over het algemeen verliepen de inventarisaties volgens plan. De MKZ crisis heeft natuurlijk het nodige roet in het eten gegooid. Ook kregen we steeds meer vragen en informatie van belangstellenden n.a.v. perspublicaties. Op 30 April hebben de tellers de strijd moeten staken en konden de veldkaarten bij de GC's ingeleverd worden. In dit eerste jaar is ongeveer 1/3 van West-Brabant geïnteriseerd. Maar uit de ontvangen veldkaarten bleek dat er meer dan de helft van de geïnteriseerde gebieden, niet aan de standaard methode is voldaan.

Dit eerste jaar zien we daarom ook als een proefjaar en we proberen de tellers op een lijn te krijgen, zodat we de komende jaren allemaal dezelfde methode gebruiken.

Voor aanvang van het project waren er vanaf 1999 195 territoria bekend.

De schatting voor aanvang van het project bedroeg ± 500 broedparen.

Het inventarisatiewerk heeft de volgende resultaten opgeleverd;

Totaal aantal territoria gevonden; 114 + 47 aanvullende waarnemingen.

Hiervan waren er reeds 30 bekend.

Totaal aantal nieuwe territoria in 2001; **84** (is een voorlopig aantal)

Dat brengt het totaal aantal territoria op 279 (+47 aanvullende waarnemingen).

Steenuilwerkgroep West-Brabant; Theo van Rijen, Herman Schriks, Martin van Leest
Voor belangstellende is er een setje informatie materiaal te verkrijgen van onze Steenuilwerkgroep.

Dit bestaat uit een beschermingsplan, een brochure over de Steenuil, Inventarisatie kaarten met daarop de territoria.

Graag € 4.50 overmaken op giro 3580101 tnv. M.van Leest Breda onder vermelding; steenuilsetje.